

Տարեկան գինը 10 բուրբուկէս տարվանը 6 բուրբուկէս
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:

(*) Խմբագրողական գիւմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Мусако“

ՄԵԼԿ

Խմբագրատանը բաց է առաւտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն սրերից)

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լի գումով:

Հայտարարութիւնները համար վճարում են
խաբանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բաղդատը հետևանքը.— Ներքին առևտու-
թիւնը, Նամակը Մեծ-Վարացիների, Ներքին լու-
րերը.— Արտաքին առևտու թիւնը, Գերմանիա,
Պ. Մարտիրոս Սէմերձիւ.— Վշակիւն հեռագրիչները,
— Պայտարարութիւնները: — Բանասիրական
խննդը:

ԲԱՂԴԱՌՈՐ ՀԵՏԵՒԱՆԲ

Ընթերցողներին յայտնի է որ-
քան աջող եղաւ յօգուտ վանի
սովատանջների մեր ձեռքով ըս-
կած հանգանակութիւնը: Մի
ամսվայ մէջ մենք կարողացանք
հաւաքել յօգուտ թիւրքաց Հա-
յաստանի սովատանջների 16,000
բուրբ: Առուստանի բոլոր Հայա-
բնակ տեղերից մեր հրաւերը օգ-
նել վանի մեր եղբայրներին ջերմ
արձագանք գտաւ և բոլոր Հայերը
շտապեցին իրանց լուսանները գցել
ազգային գանձանակի մէջ:

Բայց այդ նիւթական աջողու-
թիւնը միակ բաղդաւոր հետե-
ւանք չէր մեր արած հրաւերի.
կայ և մի ուրիշ բարոյական հե-
տևանք, որ նշմարելի եղաւ մեր

առուստանցի հայերի ազգային
կեանքի մէջ:

«Մշակի» ինն տարվայ ընթաց-
քում յայտնած գաղափարները
ներկայ ճգնաժամի մէջ ընդունե-
լութիւն են գտնում մեր թեր-
թի ցանած սերմը ընկաւ պտղա-
բեր հողի վրա:

Ինն տարի շարունակ մենք ա-
մեն ջանք էինք անում ապացու-
ցանելու, որ Հայոց ազգը բաղկա-
ցած չէ միայն Հայ-լուսաւորչա-
կաններից, այլ Հայ-բողոքականները
և Հայ-կաթօլիկները նոյնպէս մեր
ընտանիքի հարազատ անդամներ
են:

Եւ ահա ազգի այդ ծանր
ճգնաժամի ժամանակ մեր աւե-
տարանական և կաթօլիկ եղբայր-
ները ուղեցին ապացուցանել որ
իրանք էլ բաժանում են մեր այս-
քան տարվայ ընթացքում յայտ-
նած մտքերը, որ իրանք էլ չը
նայելով որ ուրիշ դաւանութեան
են պատկանում, իրանց համարում
են ամբողջ ազգի հարազատ ան-
դամներ:

Հայերի մի մասի սովը, Հայերի
մի մասի թշուառութիւնը միաց-
րեց ամբողջ Հայերին մի ազգային
մարմնի մէջ, ստիպեց բոլոր հա-
յերի սրտերը, ընդհանուր զգաց-
մունքով ոգևորված, բարախել ինչ-
պէս մի սիրտ...

Բաւական չէ որ աւետարա-
նական և կաթօլիկ Հայերը իրանց
կարողութեան չափ սկսեցին մաս-
նակցել ընդհանուր հանգանակու-
թեան մէջ, բայց նրանք այդ
ծանր ճգնաժամի ժամանակ հրա-
պարակապէս հանդէս գուրս ե-
կան լրագրութեան մէջ, իրանց
ձայնը սովի ինդրի առիթով
բարձրացնելով տպագրական խօս-
քի միջոցով:

«Մշակի» վերջին մի քանի հա-
մարները թերթերով դուր կը տես-
նէք որ առաջնորդող յօդուածը,
օրինակ, գրված է մի աւետարա-
նական Հայի ձեռքով, թղթակ-
ցութիւնը Հայ-կաթօլիկի ձեռքով,
և այլն....

Եւ ազգային թշուառ ճգնա-

ժամի բաղդաւոր հետևանքը. բո-
լոր դաւանութիւնների հայերը,
մոռանալով կրօնի խտրութիւննե-
րը, զգացին թէ ցեղով, ծագումով,
արինով մի ընդհանուր մարմին
են կազմում...

Հայոց ազգի այդ զանազան
կրօնական կուսակցութիւնների մի
ընտանեկան մարմնի մէջ միա-
նայր, բոլորի միմեանց մէջ հա-
սարակական համերաշխութիւնը,
առանց կրօնի խտրութեան, —
մեզ համար ամենամեծ վարձա-
տրութիւն է ինն տարվայ ըն-
թացքում մեր արած ջանքերի
համար:

Եզգային դժբաղդութեան պատ-
ճառով կարելի է ասել, հաստատու-
վեցաւ այլ և այլ դաւանութիւն-
ներին պատկանող Հայերի մէջ ազ-
գային միութիւնը:

Եւ, ինչ որ մենք բարոյում
էինք ինն տարի շարունակ, իրա-
գործվեցաւ մի ամսվայ մէջ:

Եւ յիշում ենք կարող ենք ասել,
որ մեր ապագայ լրագրական գոր-

թիւնը ինքնին թափել խեղճ ծերունու տան
միայն կապալաւորուն օրինաւոր պատճառներ ունէր
տանելու տանուտէրին կառավարութեան առջև,
նրա համար, որ իր տանը ընդունում էր վարդա-
նի նման նշանաւոր կանտարաբանդիստին:

Միւս կողմից, ծերունի խաչօնի գրկում էր մի
մեծ յոյսից, նրա մտածանքով թանկ չը կար,
սկսեալ այն բոլորից, որ լսեց վարդանի բերնից,
թէ թո՛ւմ է ֆէնդի մի քանի անգամ ամուսնացած
է և ինչ և զանազան տեղերում կնիկներ է թողել:
Այդ մարդու համար էր նշանակել նա իր լայնի,
հիմա նրա բոլոր յոյսերը ոչնչացան, Բայց ինչով և
որպէս կարելի էր ստուգել, թէ վարդանը ուղիղ
էր ասում, թէ և ծերունին նրան ստախոս չէր հա-
մարում, բայց ո՞վ է իմանում, կախի մէջ յայտն-
ված ամեն ճշմարտութիւն կապալաւոր է թուում:

Իսկ այդ գարշելի և անաթօթ կապալաւոր
ինչ էր գրաւում ծերունի խաչօնի, որ ցանկա-
նում էր իր սիրելի աղջկայ բախտը կապել մի
այնպիսի խաբարայի հետ: Երբունից զիտէր, որ
նա մի անգութ, անխիղճ և ցած հարստահարիչ է,
թէ նրա համար ոչինչ սուրբ բան չը կար, թէ
նա պատարաստ էր իր շահերին ամեն բան զոհել:
Այսու ամենայնիւ, ծերունին ամեն բան մոռա-
նում էր, երբ իր առջև տեսնում էր իշխան ու-
թիւնը: Նա մի հին նախապաշարմունքով միշտ
պատրաստ էր խոնարհվել մուշկի զինքի առջև,
նրա կարծիքով, արքունի մօլթի զինքով, այդ փոք-
րիկ պաշտօնական մարդու մօնղոլի մէջ ծած-
կվում, անյայտանում և ոչնչանում էին ամեն տե-
սակ անապատութիւնները: Պաշտօնը սքրում էր կեղ-
տերը:

Այս պատճառով ծերունի խաչօնի խիստ հրա-
պուրիչ էր ունենալ ֆէնդու նման մի փեսայ, որ
բարձր էր հասարակ ամբողջից, որի առջև բոլորը
խոնարհվում էին: Երբունից որքան էլ պարզ և ար-
դարամիտ մարդ լինէր, բայց որպէս տանուտէր, որ-
պէս մի ամբողջ գիւղի գլխաւորը, ունէր իր փոք-
րիկ փառասիրութիւնները: Նա զօրուար կը համա-
ձայնվէր իր աղջկայ տալ մի հասարակ գիւղացու,

մանաւանդ երբ այնպիսի խորհրդաւոր պայմաննե-
րի մէջ էր պահել և մեծացրել նրան: Թո՛ւմ է-
ֆէնդու ընտրութեան մէջ նա ունէր մի ուրիշ
գործնական նպատակ ևս: Երբ որպէս տանուտէր,
անդադար յարաբերութիւններ ունենալով տեղային
կառավարութեան հետ, ֆէնդին կարող էր շատ
զօրութեամբ միայն կարող կը լինէր վերջ գնել խեղճ
ծերունու ցաւերին: Բայց որդիները դեռ նրան ո-
չինչ չէին յայտնել: Այդ գաղտնի կակիճը ցնցել
նման ուտում և մաշում էր նրա որդիները, մա-
նաւանդ Հայրապետի և Ազոի սրտերը միայն, ո-
րոնք, իրանց եղբայրների հետ ունեցած անշաղկա-
վոր հարաբերութիւններով, չը գիտէին, թէ ինչ պէտք էր
անել իրանց քրոջը կորուստից ազատ պահելու
համար: Ի՞նչ կը լինէր խեղճ լայնի վիճակը, երբ
քուրդ բէկը կը յափշտակէր, կը տանէր նրան հօր
տնից, կարող էր նա մահմադական կնի լինել,
թէ իր քրոջը Սնայի նման իր կեանքի դառնու-
թիւնները կը փերջացնէր անձնապաշտութեամբ...

Այդ բոլոր մտածանքութիւնները, այդ բոլոր
խտրութիւնները լայնի համար էին, բայց նա
միայն էր, որ այն ժամանակ իրան ուրախ էր ըզ-
րում և իրան բախտաւոր էր համարում իր սի-
րած տղամարդի ձեռքից խորհրդաւոր արկղիկը
ընդունելուց յետոյ, այժմ, կարծես, նրա այրական
հագուստը այրում լինէր նրա մարմնը: Նա աղ-
ջիկ էր, ցանկանում էր աղջկայ նման հագնվել,
ցանկանում էր կնի լինել... Նա դեռ զգում էր
իր չրթունքի վրա վարդանի ջերմ համբոյնները, և
նրա ականջներին դեռ զարկում էին երկասարդի
քաղցր խօսքերը: Բայց սկսեալ այն բոլորից, երբ
նա իր աչքով տեսաւ վարդանի յաղթութիւնը է-
ֆէնդու դէմ, մի մարդու դէմ, որի առջև զոգում
էր ամբողջ գաւառը, — վարդանի նշանակութիւնը
ասելի բարձրացաւ օրիորդի աչքում: Չը գիտէր

ինչու կնիկները սիրում են տղամարդի մէջ տես-
նել մեծութիւն, գերազանցութիւն և զօրութեան
անհամեմատ առաւելութիւն: Նրանք հիանում
են, երբ տղամարդի մէջ նկատում են մի յատկու-
թիւն, որ բարձր էր կանացի ուժից: Վարդանը
պաշտելի դարձաւ լայնի, երբ իր զօրութեան
ներքոյ ճնշեց, ոչնչացրեց նախորդ կապալաւորին,
որին լայն բոլոր սրտով ատում էր: Լայնի
շատ անգամ պատահել էր համբերել այդ անսով-
թի լրբութիւններին, և ամեն անգամ, երբ նա իր
հօր տունն էր գալիս, նա միշտ աշխատում էր
փախչել և թաքնվել նրանից, բայց հայրը զար-
ձեւալ կանչել էր թափաւ նրան, որ էֆէնդու համար
չիրուկ պատրաստէ, որովհետև նրա ձեռքով պատ-
րաստված չիրուկը համով էր լինում...

Լայն օղայի մէջ տեսած և լսած բոլոր բանե-
րը պատմեց իր երէց եղբորը՝ Հայրապետին, թէ
որպէս վարվեցաւ վարդանը էֆէնդու հետ:

— Եւ տալ է արել, պատասխանեց Հայրապե-
տը, պէտք է ստաղկացնէր այն գարշելին, սով-
որել է խեղճ գիւղացիներին տանջել, կարծում է,
թէ ամեն մարդ նրանց նման կը լինի:

Լայն պատրաստվում էր իր եղբոր պարանո-
ցին փաթաթելով և նրա առջև բաց անել իր սիրտը,
բոլորը պատմել նրան, թէ ինքը սիրում է, վա-
րուց սիրում էր վարդանին, և խնդրել, որ նա
այդ մասին խօսէ իր հօր հետ: Բայց Հայրապետը
չուտով տնից դուրս գնաց, կարծես, միշտ հա-
կաւոր գործ գրտու սպասում էր նրան:

Նրա կնիք՝ Սառան այսօր պէտք է տեսնութիւն
ունենար Գաթթիւսի կնիք՝ խաբարի հետ:
Վաղ—առաւտեան յայտնվեցաւ Զաւոն և ասաց,
թէ իր տիկինը ուխտագնացութեան պատրաստով
պիտի գայ Ս... գիւղին մերձաւոր հին մատուռի
մէջ մատաղ կտրելու, որովհետև նրա փոքրիկ որ-
դին հաղում էր, և նշանակել է այնտեղ տեսու-
թիւն Սառայի հետ: Այդ մատուռը հաւասար կեր-
պով պաշտվում էր թէ քրդերից և թէ հայերից:
Սառան շատ ուրախացաւ, երբ տեսաւ, որ խուր-
չիղը կատարել է նրա ցանկութիւնը, սրովհետև

Ի Ե Ն Թ Ը

ԱՐԿԱՆՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՄԻՆՈՒՐԻԱՆ
ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ժ.Ջ.

Փորձանքը իշուներով է գալիս, երբ կամենում
է խաւարացնել մի խաղաղ ընտանիքի բարոյու-
թիւնը: Ամեն կողմից դժբախտութիւնը սկսել էր
պաշարել ծերունի խաչօնի տունը, ամեն կողմից
սպառնում էին նրան զանազան տեսակ վտանգներ:

Վարդանի կուրծք թո՛ւմ էր ֆէնդու հետ ծանր
տպաւորութիւն գործեց ամբողջ ընտանիքի վրա:
Հանցեցիներից ոմանք խօսում էին և ծիծաղում էին
էֆէնդու երկչոտութեան վրա և գովաբանում էին
վարդանին, իսկ ոմանք մեղադրում էին նրան, որ
սկսելով, որ նա խնձի է և իր լեզուն պահել չը գի-
տէ: Առաւել զարդացած էին վարդանի գէմ խա-
չի օրդիններից մի քանիսը, Օսանը և Գալօն: Նը-
րանք ասում էին, թէ ինչպէս կարելի է կառա-
վարութեան մարդուն այնպէս խայտառակել: Կա-
ռավարութեան մարդը ոչ միայն իր պաշտօնակա-
տարութեան ժամանակ, այլ և մասնաւոր կեանքի
մէջ, նրանց կարծիքով, պաշտօնական նշանակու-
թիւն ունէր, նրան հակառակել անկարելի էր:

Ոչ սակաւ անհանդիստ էր և ծերունի տանու-
տէրը: Նա թէ և չէր մեղադրում վարդանին, բայց
որքան էլ իրաւացի լինէր նա, պատւամեայնիւ,
նրա փորձունքը էֆէնդու վերաբերութեամբ ան-
պատշաճ էր համարում: Երբունից խաչօն լաւ էր
ճանաչում էֆէնդու հոգին, այդ հին շարագործը
պիտի աշխատէր վնասել վարդանին, և եթէ վը-
նասել չը կարողանար, նրան շատ հնչտ էր իր վը-

Ժողովրդական մէջ հաստատ հող
ներ զգում մեր ոտների տակ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿ ՄԵՐՈՒՄ ԳԱՐԱՔԻՍԱՅԻՑ

28 փետրվարի

Վանք Ազգեստանում ձիւնի տակից արմատներ որոնող սովորականների հեծեմանը, այրիացեալ մօր ոտքերի տակ սովածութիւնից անհնազող անմեղ երեխաների վերջին հաւաչանքը, — շատ խոր թափանցեցին դարաքիլիսեցիների զգայուն սրտերում, որոնք «Մշակի» համարներում այդ թշուառների աղի արտասուքը տեսնելով, չը խնայեցին իրանց արդար վստակից մի մի փոքրիկ բաժին հանել իրանց սոված հեղաշնչներին:

Բարեկրօն տէր Արսէն հայրը «Մշակի» համարներում տպված վանքի սովեցող աղետալի նկարագրութիւնները շատերի մօտ կարգադրել, շատերի գոյժը չարժեց, շատերին արթնացրեց, շատերին արտասուքեցրեց, և ապա օգնական ունենալով իր հետ Ա. Սիմէօնեանցին, ստորագրութիւն բացեց ժողովրդի մէջ և հաւաքեց հարիւր և երեսուն իննը բուրձ: Վարաքիլիսի երկտասարդական խումբը, վճռել էր յօգուտ տեղական դպրոցի մի ներկայացուցիչ տալ, բայց վանքի սովածանիւնների հաց, հաց հայրիկ... օղակալը փոխեց նրա մտադրութիւնը: Ներկայացրեց «Պէպօ» պիւրեան, որից գոյացած հարիւր բուրձ էր և աւելացնելով յիշեալ հարիւր երեսունութը բուրձը վրա, որ ընդամենը կանէ երկու հարիւր երեսունութը իննը բուրձ, ուղարկում ենք խմբագրութեանը և խնդրում ենք բոլորը ուղարկել վանքի սովածանիւններին:

Հարկաւոր եմ համարում յիշել այստեղ և այն բարեբարութիւնը, որ Վարաքիլիսի ժողովուրդը մի ընկերութիւն կազմելով, չարախախտ մի ուրիշ տուրք վճարելով, պահպանում է իր տեղական չքաւորներին եւ: Այս մասին պէտք է շնորհակալ լինել պ. Ն. Ազատեանցից, որ իր անձնական գործերը թողած, ճշդութեամբ հաւաքում է չարաքիլիսի տուրքերը, այլու առնում և աղքատների վրա բաժանում: — Վերջացնելով նամակս յայտնում եմ հարապարակա իմ խորին շնորհակալութիւնը Վարաքիլիսու հասարակութեան, որ

նա ինքը առաջուց Զաւօրի միջոցով խնդրել էր այդ տեսութեան մասին:

Բաժանվելով լալայից, Հայրապետը շտապում էր գնալ, տեսնել, թէ ինչ եղաւ տեսութեան հետեւանքը: Նա դուրս եկաւ գիւղից, և կէս ճանապարհի վրա նստած, մի անայլն ժայռի հովանու ներքեւ անհամբերութեամբ սպասում էր Սառային, որ մատուռից պիտի վերադառնար նոյն ճանապարհով:

Խիտն հետաքրքիր տեսարան էր ներկայացնում այն տեղը, ուր նստած էր Հայրապետը: Դա մի լեռան ստորոտ էր, որ ծածկված էր ժայռերի բեկորներով, որոնք ժամանակի խորտակիչ ձեռքով քարոջ ու փուրի կողմ և թափվել էին ցած: Նրա չըմբկալքը պատած էր վայրենի մացառներով և զանազան տեսակ թիփերով, որոնց միջից տեղ-տեղ բարձրանում էին ծառեր: Հայրապետի ուշադրութիւնը գրաւեց մի խնձորենի. նա տեսաւ, որ ժիծք *) փաթկալով էր նրա բունին, վեր էր բարձրացել, և անկող, դէպի ամեն կողմ տարածել էր իր ծծի նման ոտքերն ոտները: Նա, կարծես, աշխատում էր իր ծանրութեան ներքոյ ճնշել, խնդրել, մաշել և միանգամայն կանգնել խնձորենու, որի վերին ճիւղերը արդէն գոսացել, տերեւներից զրկվել և չորացել էին... Լինում են բուրձներ, որ հասարակ մարդն անգամ փիլիսոփայ է դառնում: «Ահա մի գեղեցիկ օրինակ, մտածում էր Հայրապետը, ահա մի վայրենի բոյս, որ ինքը չէ գործում, չէ աշխատում, մայր հողի մէջ արմատներ չունի, այլ իր ճանկերի մէջ յափշտակելով մի աւելի քաղաքակրթված և պտղատու բոյսին, ձրի կերակրվում է նրա հաշուով, զգահութեամբ ծծում է նրա հիւթը, և վերջապէս սպառելով նրա կենսական ուժերը, սպանում է նրան... Միթէ այսպէս չէ վարվում մեզ հետ քուրդը. միթէ նա էլ մի այսպիսի ժիծք չէ, որ ապրում է խնձ հայի հաշուով...»

ամեն ժամանակ ամեն տեսակ ազգագուտ գործերին ուրախութեամբ մասնակցում է: Ահա նուրբատունների ազգանունները:

Արսէն բաճանայ Տէր-Սիմէօնեանց 5 բ., Ներսէս Նազարեթեանց 3 բ., Գալոյր Նալբանդեանց 3 բ., Գալոյր Նազարեթեանց 1 բ., Սահակ Գալոյրեանց 2 բ., Սահակ Ներսէսեանց 1 բ., Զովհաննէս Նազարեթեանց 1 բ., Նահապետ Ազատեանց 3 բ., Զովհաննէս Տ. Բաղդասարեանց 1 բ., Տիկին Զաւարի Տ. Սիմէօնեանց 1 բ., Վազար Աղաբաբեանց 5 բ., Տիկին Խանում Միրզախանց 1 բ., Աւետիս Միրզախանց 3 բ., Գարսեան Զաւարեանց 1 բ., Խելոյ Արցիսեանց 5 բ., Զովախիմ Նալբանդեանց 3 բ., Սոսի Արսէնեանց 3 բ., Աղէքսանդր Ղարաբանց 20 բ., Անտառագետի օգնականը 1 բ., Արաքսի Տ. Մովսէսեանց 2 բ., Զովհաննէս Եղատեանց 2 բ., Սահակ Արցիսեանց 3 բ., Սարգիս Ազատեանց 1 բ., Ասատուր Թումանեանց 1 բ., Գէորգ Հերագետեանց 3 բ., Գէորգ Խակնդարեանց 2 բ., Մարգարիտ Տ. Բաղդասարեանց 1 բ., Ամիրխան Սանեանց շահաբեկի 2 բ., Խան Զուրապեանց 1 բ., Գէորգ Խակեանց 1 բ., Զովհաննէս Արցիսեանց 1 բ., Գէորգ Տ. Պետրոսեանց 3 բ., Կերակոս Արցիսեանց 1 բ., Աղէքսանդր Խարաչեանց 3 բ., Աստուածատուր Տ. Մկրտչեանց 1 բ., Սոսի Արցիսեանց 1 բ., Սիմէօն Աստուածատուրեան 1 բ., Սարգիս Շամիրսեան 1 բ., Ստեփան Փուշարեանց 2 բ., Արշակ Սիմէօնեանց 2 բ., Գրիգոր Հախինեանց 1 բ., Մնացական Աղաբաբեանց 1 բ., Մկրտիչ Եսարեանց 1 բ., Կարապետ Նալբանդեանց 1 բ., Ազատար Պետրոսեանց 1 բ., Գրիգոր Նալբանդեանց 1 բ., Մկրտիչ Նալբանդեանց 1 բ., Բաղդասար Նալբանդեանց 1 բ., Սարգիս Արցիսեանց 40 բ., Ստեփան Տ. Ստեփանեանց 50 կ., Եզոր Վանուկեանց 50 կ., Աղէքսանդր Նալբանդեանց 25 կ., Արշակ Նալբանդեանց 25 կ., Նիկողայոս Զալոմեանց 2 բ., Պետրոս Տ. Պետրոսեանց 1 բ., Գալիթ Արսէնեանց 2 բ., Պետրոս Ղարաբեկեանց (գարաբեկ) 1 բ., Զովհաննէս Արաքսեանց 10 կ., Սոսի Մարտիանց 10 կ., Միքայել Տ. Զարուբեանց 50 կ., Խանազարեանց 3 բ., Զովհաննէս Զորապեանց 40 կ., Միրզա Միրզախանց 20 կ., Ռոստակ Զովսէփեանց 50 կ., Եկոր Կարապետեանց 20 կ., Ասատուր Մարտիանց 40 կ., վանք Եղատեանց 1 բ., Գրիգոր Ռուստամեանց 50 կ., Գրիգոր Արցիսեանց 1 բ., 20 կ., Պապիկ Հախինեանց 20 կ., Տ. Քալի Արսէնեանց 50 կ., Գէորգ Աղաբաբեանց 20 կ., Արշակ Տ. Ստեփանեանց 1 բ., Թուման, Զարուբեանց 15 կ., Աղէք. Խալիլեանց (Թիֆլիսցի) 1 բ., Սոսի Արսէնեանց 1 բ., Մնացական Ղարաբեկեանց (գարաբեկ) 1 բ., Գա-

Հայրապետը զգայուն մարդ էր և բաւական պարզ հասկացողութիւններ ունէր: Որտեղից նա սեպականեց իրան այդ հասկացողութիւնները, ի հարկէ, եթէ նա իր հայրենի աշխարհի հօրիցունից միանգամ եւ ոտքը դուրս դրած չը լինէր, անտարակոյս, կը մնձանար, կը զարգանար նոյն սահմանափակ նախապաշարմունքներով, որպէս էին նրա հայրենակիցները: Բայց բախտը ուրիշ կերպ անօրինեց նրա կենսոյը: Նա իր երկտասարդութիւնը անց էր կացրել օտար աշխարհներում: Դեռ պատանի հասակում Հայրապետը, չը գիտեմ ինչ պատճառով, անբաւականութիւն ունեցաւ հօր հետ, և որպէս այդ շատ անգամ պատահում է զաւանուներով, թողեց հօր տունը և սկսեց թափառել երկրի երկիր: Դժակատագրեւ նրան ձգեց Կ. Պոլսի քաղաքի մէջ, որ ներկայացնում է Եւրոպայի և Ասիայի հանդիպում: Այստեղ անցաւ նա կենսի զանազան չրվանքներ, և թէ ինչ հիմնաւոր բան չը սովորեցաւ, բայց սեպականեց շատ լուսավոր գաղափարներ, որ ծանօթ չեն հասարակ գիւղացուին:

Հայրապետը երկար նստած այն քարածայռի հովանու ներքոյ, սպասում էր կնոջը: Արեւ մօտ էր մայր ծանելու և նրա վերջին ճառագայթները գեղեցիկ կերպով լուսաւորում էին լեռների գագաթները:

Վերջապէս յայտնվեցաւ Սառան, Հայրապետը հեռուէց նշմարեց նրա պայծառ դէմքը, որով նախազուգանք, թէ կինը բերում էր ուրախալի լուրեր:

— Տղայ է, թէ աղջիկ, հարցրեց Հայրապետը հեռուից:

— Տղայ է, պատասխանեց կինը ժպտելով, և նստեց ամուսնի մօտ, որովհետեւ շատ յոգնած էր: Այդ ուսմական հարց ու պատասխանը նշանակում էր, թէ ծնունդը որ սեւեռն է պատկանում, այսինքն տեսութեան հետեւանքը ուրախալի է, թէ տխուր. որովհետեւ գիւղացու հասկացողութեամբ սղան ուրախութիւն է նշանակում, իսկ աղջիկը տխրութիւն:

Երկին Գէորգեղեանց 1 բ., Մարտիրոս Գէորգեանց 10 կ., Աղէք. Պետրոսեանց (գարգոյից) 5 կ., Մացակ Ամիրբէկեանց 20 կ., Արշակ Ռուստամեանց 20 կ., Աղէք. Միքիլեանց 20 կ., Մկրտիչ Արզումանեանց 20 կ., Զարուբեան Խաչատուրեանց 20 կ., Գէորգ Արցիսեանց 40 կ., Մարտիկ Տ. Սիմէօնեանց 20 կ., Զովհաննէս Բախինեանց 10 կ., Աղէքսան Զովհաննէսեանց 10 կ., Լէֆիպար Տ. Մովսէսեանց 50 կ., Վազար Աղաբաբեանց 1 բ., Ամիրխան Շահաբաբեանց 20 կ., Զովհաննէս Մխիթարեանց 1 բ., Զարուբեան Մարկոսեանց 1 բ., Ասատուր Պետրոսեանց 1 բ., Լեւոն Արսէնեանց 15 կ., Տ. Փիլիսոս Տ. Միքիլեանց 1 բ., Սարգիս Տ. Միքիլեանց 1 բ., Ուն 5 կ., Նիկողայոս Մարտիանց 1 բ., Մովսէս Գուրակեանց 1 բ., Ուն 10 կ., Բոլոր գումարն է երկու հարիւր երեսուն իննը բուրձ, որից չորս զարով մի բուրձ է փոստայի ծախս, մնում է երկու հարիւր երեսուն ութ բուրձ:

Այս բոլոր Տէր-Միքիլեանցիկեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱԳՈՒԻՑ ստացանք 9 բուրձ յօգուտ վանքի սովեցող պ. Մկրտիչ Թովկեանցի և 1 բուրձ մայր Լ. Կից, Ընդամենը 10 բուրձ:

Լուում ենք որ Թիֆլիսի հարուստ Զովհաննէս Միքիլեանցի զիտաւորութիւն ունի նուիրել յօգուտ վանքի սովեցող 500,000 բուրձ: Եթէ այդ բուրձը ստացէ է, ցանկալի է որ մեր միւս հարուստները հետեւին պ. Մկրտիչի օրինակին:

Մարտի 16-ին կատարվեցաւ Թիֆլիսի Սաղի վրա գտնված մի տան մէջ քաղաքի սուննի դաւանութեան թուրքերի երկուստ զարոյցի բացման հանդէսը: Ներկայ էին վարչութեան բարձր անձինք, քաղաքագլուխը, կողմաստեւ ուսումնարանի վարչական տեղական մասովի ներկայացուցիչները և մի քանի Թիֆլիսցիներ: Այդ զարոյցը հիմնվեցաւ ի յիշատակ 19 փետրվարի, Բազման հանդիսում կարգացրեցաւ տեղական թուրք համայնքի վճիռը, ներանց աղբը Թագաւոր Կայսրին և անդրկովկասեան Մուֆտիի ճառը: Այդ բոլոր գրվածքների ուսուց թարգմանութիւնն էլ կարգացրեցաւ: Զե-

Սառան սրբեց ճակատի քրտնքը, մի փոքր շուշ առեց, հանգստացաւ, և ապա սկսեց պատմել, թէ ինչ խօսեց և ինչ խեղճ քուրդ տիկնոջից: Նրա պատմութեան բովանդակութիւնը այս էր.

Խորշիցը յայտնել էր, թէ բէկը այժմ շատ չէ մտածում Ստեփանիկի մասին, թէ նա զբաղված է այնպիսի ծանր հոգեւորով, որ անժամանակ զոնէ իրան մտածանքն ունի Ստեփանիկի սէրը: Նա ասել էր, թէ բէկը հրահանգներ է ստացել Արզումանի վալիից և այժմ ինչ—որ պատրաստութիւններ է տեսնում,—իր ցեղի տղամարդերի անձնահամարն է հաշվում, նրանց զէնքեր է բաժանում, փող է տալիս, որ իրանց համար ձիւներ առնեն, հագուստ պատրաստեն և այլն:—Բայց թէ ինչ ձեռնարկութեան համար են այդ պատրաստութիւնները, ինքը խորշիցը չը գիտէ: Միայն նա զարմեալ խորհուրդ է տալիս, որ Ստեփանիկին կամ մի հեռու տեղ փախցնեն և կամ շուտով մի մարդու հետ անտանայնեն, որովհետեւ ինքը հաստատ գիտէ, որ բէկը վերջինից կը կատարէ իր մտադրութիւնը խեղճ աղջկայ մասին: Եթէ և, աւելացրել էր տիկինը, ես այդ մասին խօսել եմ իմ հօր հետ, թէ ես իմ հայրը խոստացաւ սանձ դնել բէկի կրեթերին, բայց ինքը, Խորշիցը, շատ չէ հաւատում բէկի խոստովանութիւն, և զօրեց գործը այն հետեւանքը կունենայ, որ ինքը ստիպված կը լինի թողնել իր ամուսնի տունը և բաժանվել նրանից:

Հայրապետը խորին ուշադրութեամբ լսում էր Սառայի պատմութիւնը, երբ վերջացրեց, նա ասաց.

—Դրանով վաճառք չէ կարելի անցած համարել: Այս բոլոր պատմութեան մէջ միայն մի ուրախալի բան կայ, այն է, որ գործը կը յետաձգվի և մենք ժամանակ կը վատակենք: Լալայի վիճակը անօրինելու համար:

—Ես էլ այսպէս եմ մտածում, պատասխանեց Սառան:

—Ուրեմն ինչ պէտք է անել, հարցրեց Հայրապետը:

տոյ երաժշտութիւնը անց «Божу Царя Храпи» և հիւրերը նախաճաշիկի նստեցին: Ուսումնարանի ընկերանքը շատ փոքր է, բաղկացած է միմիայն երկու սենեակներից, որոնք տարազւում են մի երկաթեայ վառարանով: Գարոցի աշակերտները և աշակերտուհիները, ընդամենը մօտաւորապէս 25 հոգուց բաղկացած, բոլորն էլ եւրոպական Ռուսաստանի թուրքերի զաւակներն են: Զանկալի է որ և մեր տեղական կողմաստեւ թուրքերը, միայն էին իրանց թէ նիւթական և թէ բարդական ուժերը այդ զարոյցի հետ: Բայց այն ժամանակ, որովհետեւ տեղական թուրքերը քաղաքի մասնատու հանգանակութեան մեծամասնութիւն են կազմում, ցանկալի էր որ զարոյցը Սաղից տեղափոխվէր քաղաքի թուրքերի թաղը:

Երեւելի մեզ գրում են, թէ հայր Մեկեանցի կազմած թատրոնական խումբը մի տարվայ ընկնացածու տուն է եթէ ներկայացուցին, որից գոյացել է, բոլոր ծախսերը դուրս գալուց յետոյ, 1200 բուրձ: Քիչեւ զուարթ եղել է օրորդական զարոյցին, որ նոյնպէս գտնվում է հայր Մեկեանցի խնամատարութեան տակ: Մարտի 1-ին նոյն խումբը զարմեալ ներկայացրել է յօգուտ թատրոնական Փոնդի երկու փողովիներ օլնքնապարծնի և զեւնի ամուսնութիւնը, բացի սրանցից «Անի քաղաքի աւերում» ողբերգութիւնը, զուտ արդիւնքը գոյացել է այդ ներկայացուցիչ 148 բուրձ:

Շատ ուրախ ենք որ «Обзор» լրագիրը այժմ նոյն միտքն է յայտնում մարտի 9-ին կայացած «Հայոց զրբերի հրատարակութեան ընկերութեան» ընդհանուր ժողովի մասին, որ մենք էլ յայտնեցինք մի քանի ժամանակ առաջ: Ռուս լրագիրը նոյնպէս այն կարծիքի է որ ընդհանուր ժողովի նախագահ, պ. Նահապետեան, չը գիտէր նախագահել, մինչ անգամ չը ծանօթացրեց ընդհանուր ժողովը ընկերութեան կանոնադրութեան հետ, չը բացատրեց ժողովին ընտրելի անձինքների պարտաւորութիւնները: «Обзор» յայտնում է և այն միտքը, որ նոյնպէս համաձայն է մեր մտքի հետ, որ խմբագրական մասնագործի անդամների մեծ մասի ընտրութիւնը անաշուղ էր և որ նրանց թումը չէ երեւում հայ գրականութեան մէջ յայտնի ոչ մի անուն: Միայն մի բանի մէջ սխալվում է ռուս լրագիրը, ասելով որ Ն. Միրզոյեան և Գ. Միրզոյեան ընտրվեցան խմբագրական մասնագործի մէջ և անտեղի կիրպնով ծաղրում է այդ երկու պարոններին, թէ նրանք իր թէ ոչինչ ուրիշ արժանաւորութիւն չունեն, բացի հարստութենից: Նախ Միրզոյեան երկու կողմերը ընտրվեցան

—Ուրիշ ճար չը կայ, պէտք է Լալային մէկի հետ պսակել:

—Այդ բոլորովին չի աղաթի նրան: Բէկը կարող է պսակված կինն էլ ամուսնի գրկից դուրս քարշել և տանել:

—Պէտք է միայնակ մարդու հետ պսակել, որ Լալային այստեղ չը պահէ, այլ վեր առնէ և տանէ մի ուրիշ երկիր, ասաց Սառան:

—Շատ գեղեցիկ միտք է, պատասխանեց Հայրապետը.—բայց որտեղից կարելի է գտնել մի այսպիսի մարդ, Դու գիտես, որ մեր գիւղացիներից ոչ մէկը չի յանձն առնի մի այսպիսի ամուսնութիւն, նրա համար որ, կը վախենայ և կը մտածէ, եթէ Լալային տանելու լինի մի ուրիշ երկիր, այն ժամանակ բէկը նրա տանը կրակ կը տայ և նրա բոլոր ազգականներին սրից կանցկացնէ: Ո՛վ է այն մարդը, որ յանձն առնէր այս տեսակ զոհարարութիւնները:

—Մարդը պատրաստ է, պատասխանեց Սառան ուրախ ծանով:

—Ո՛վ է:

—Վարդանը:

Հայրապետի տխուր դէմքը ընդունեց խիտ ուրախ արտայայտութիւն, երբ Սառան սկսեց պատմել նրան, իր այն օրվայ տեսած տան պարտեզի ծառերի մէջ, թէ որպէս վարդանը և Լալան զբոս կախառնվել էին միմեանց հետ, համբուրվում էին և խոստանում էին միմեանց մտական սէր:

—Այդ լաւ է, ասաց Հայրապետը.—վարդանը, միայն վարդանը կարող է ազատել Լալային:

Արեւ արդէն մայր էր մտել, Նիկոս ամուսնիները վերկացան և սկսեցին շտապել դէպի առնու ճանապարհին: Հայրապետը մտածում էր այն բանի վրա, թէ ինչ պատրաստութիւններ է տեսնում բէկը, ինչու համար է նա զէնքեր բաժանում: Միթէ այդ մի սարսափելի ձեռնարկութեան նախապատրաստութիւն չէր...:

(Կը չարտնակվի)

*) Ժիծքը պատառուկների կամ պարագիտների մի տեսակն է, պարագիտները կերակրվում են օտար բոյսերի հիւթով: